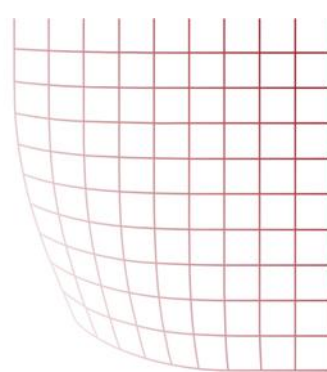

Kultuurikomisjon
kultuurikomisjon@riigikogu.ee

17.09.2026 nr 7-7/59/2026

KBFI rahastamisest TAIKS-i alusel ja KBFI riigieelarveline tegevustoetus

Austatud kultuurikomisjoni esimees Liina Kersna ja kultuurikomisjoni liikmed

1. Sissejuhatus. Eesti teadusmaastikul on viimase kümnendi jooksul toimunud mitu teaduse rahastamise reformi, mis on oluliselt muutnud teadusasutuste rahastamise loogikat. Reformide sisu on olnud minna teadusasutuste rahastamiselt (sihtfinantseering (SF), institutsionaalne uurimistoetus (IUT)) üle personaalsetele uurimistoetustele (PUT) ja asutuse teadus- ja arendustegevuse toetusele (endine baasfinantseerimine). Nende reformidega on Eesti ainus avalik-õiguslik teadusasutus KBFI sattunud seisu, kus asutust tuleb ülal pidada valdavalt konkurentsipõhistest vahenditest. Riiklik püsirahastus seadusega pandud ülesannete täitmiseks on selgelt ebapiisav.

2. Lahendamist vajav põhiprobleem. Mis probleemi me lahendame? KBFI ülesanded on sõnastatud KBFI seaduse §-s 3 ja täiendatud KBFI põhikirjas. KBFI põhiprobleem on jätkusuutliku, stabiilse ja planeeritava rahastamise ebapiisavus. Seetõttu on muutunud küsitavaks KBFI jätkusuutlikkus ja võime täita talle seadusega pandud ülesandeid. Grandipõhine rahastamine ei võimalda planeerimist ega pikaajalisi strateegilisi otsuseid. TAIKS-i alusel eraldatav asutuse teadus- ja arendustegevuse toetus (endine baasfinantseerimine) katab 2025. aastal ligikaudu 10% KBFI eelarvest ja on väiksem KBFI ülalpidamiskuludest. See on akuutne probleem, mis tuleb lahendada kohe! Kõik muud probleemid on sellega võrreldes teisejärgulised. Näiteks KBFI juhtimisstruktuur toimib ega takista kuidagi asutuse läbipaistvat ja tõhusat juhtimist.

3. Lühike perspektiiv – kultuurikomisjonis kokkulepitud KBFI rahastamine TAIKS-i sätete alusel. Eelkirjeldatud probleemistikku arutati Riigikogu kultuurikomisjoni 18.03.2025 ja 19.05.2025 istungitel. Lepiti kokku, et KBFI ning Underi ja Tuglase Kirjanduskeskuse (UTKK) rahastamise probleemid lahendatakse TAIKS-i sätete alusel, näiteks sihttoetuste raames. Selle pakkus välja HTM ja KBFI nõustus sellega. See on konsensuslik kokkulepe ja see on fikseeritud kultuurikomisjoni protokollides. See lahendaks KBFI rahastamise kõige valulisemad probleemid lühikeses vaates.

KBFI on korduvalt võtnud ühendust HTM-iga, et kultuurikomisjonis kokkulepitut täita. 19.03.2026 toimus HTM-i ja KBFI juhtkondade koosolek, kus lepitati kokku, et KBFI esitab KBFI sihtteemad rahastamiseks ja HTM leiab selleks raha. 10.06.2026 toimunud KBFI ja HTM-i juhtkondade koosolekul muutis HTM oma eelnevat seisukohta. HTM-i esindajad väitsid, et KBFI-d ei saa erinevatel

põhjustel riigieelarvest üldse rahastada. 01.09.2026 saime e-kirja HTM-ist, mis esitab sellekohased juriidilised seisukohad (e-kiri on lisatud). HTM-i arvates eeldab TAIKS-i alusel KBFI-le sihttoetuse andmine seaduses või määruises sätestatud alust ja tingimusi ning HTM ei pea otstarbekaks ainult KBFI jaoks ministri määrust kehtestada. Palume sellele seisukohale juriidilist hinnangut, eelkõige küsimuses, kas 2025. aasta riigieelarve seaduse muudatus piirab TAIKS § 23 alusel sihttoetuse andmist.

4. Pikk perspektiiv – KBFI rahastamine sarnaselt teiste avalik-õiguslike asutustega. KBFI on oma sektoris, avalik-õiguslike teadusasutuste sektoris, praegu ainus teadusasutus Eestis. KBFI on ainus avalik-õiguslik teadus- ja arendusasutus Eestis, millele ei ole loodud avalik-õiguslike ülikoolidega võrreldavat institutsionaalse rahastamise mehhanismi. KBFI pikaajase stabiilse rahastamise lahendaks püsiv institutsionaalne riigieelarveline rahastamine, sealhulgas halduslepingu alusel nagu ülikoolide ja ERR-i puhul või muu seaduses sätestatud rahastusmehhanismi alusel nagu rahvusoperi ja teiste avalik-õiguslike asutuste puhul.

KBFI on korduvalt pöördunud HTM-i poole palvega viia KBFI rahastamine samadele alustele teiste avalik-õiguslike asutustega ja sõlmida KBFI-ga haldusleping. HTM väidab, et Eesti Vabariigi seadused seda ei luba. Selgitus on samas 01.09.2026 saadetud e-mailis. Palume sellele seisukohale juriidilist analüüsi. Kui tõepoolest Eesti Vabariigi seadused ei võimalda rahastada seadusega loodud KBFI-d, aga samal ajal võimaldavad rahastada teisi avalik-õiguslikke asutusi ja UTKK-d, siis tuleb seadusandlus muuta kooskõlaliseks.

5. HTMi seisukohtade analüüs. HTM-i seisukohad KBFI rahastamise asjus nii TAIKS-i kui ka halduslepingu raames laekusid KBFI-sse 01.09.2026 e-mailiga. HTM on algatanud KBFI seaduse muutmise VTK ja sõnastanud selles erinevaid lahendamist vajavaid probleeme. KBFI ees seisvaid akuutseid rahastamis- ja jätkusuutlikkuse probleeme ei tohiks siduda pika VTK menetlusega, kui neid saab lahendada kehtiva õiguse alusel viivitamata või kiireloomulise piiratud õigusmuudatusega (HÕNTE § 1 lg 2 p 1). VTK-ga sidumine tähendab lahenduste lükkamist aastate taha, kuid KBFI probleemid on kiireloomulised.

KBFI leiab, et KBFI mitterahastamise põhjendamine juriidiliste nüanssidega ei ole õige. KBFI rahastamise lahenduse leidmiseks tuleks keskenduda küsimusele, millisel viisil on rahastamine võimalik, mitte põhjustele, miks üks või teine lahendus ei ole võimalik.

HTM-i 01.09.2026 e-mail sisaldab läbisegi erineva sisuga väiteid:

1. Valikulised õiguslikud väited jättes käsitlemata teised teadaolevad võimalused.
2. Õiguslike väidete vaieldavad tõlgendused.
3. Teaduspoliitilised otsused stiilis „HTM ei pea otstarbekaks teha ministri määrust.“

Nende kolme faktori koostoimes on HTM kujundanud järelduse, et KBFI-d ei saagi üldse rahastada ei TAIKS-i ega halduslepingu alusel. Samal ajal teisi asutusi saab rahastada. HTM ei paku välja toimivat positiivset lahendust, kuidas ellu viia kultuurikomisjonis saavutatud konsensuslikku kokkulepet lahendada KBFI rahastamisprobleem sihttoetustega. See on kiireloomuline probleem, mis vajab kiiret lahendust.

Meie hinnangul on KBFI-le võimalik anda riigieelarvest tegevustoetust riigieelarve seaduse §53² lg-
te 1–2 alusel, sest säte lubab ministril anda valitsemisala vahenditest tegevustoetust keskvalitsuse
juriidilisele isikule tema arengudokumentides määratud eesmärkide ja põhikirjaliste ülesannete
täitmiseks. Seda tõlgendust kinnitab ka 736 SE seletuskiri, mille järgi toetab riik avalik-õiguslike
juriidiliste isikute igapäevast toimimist ning eesmärkide ja ülesannete täitmist tegevustoetusega ning
§ 53² on mõeldud kasutamiseks ka siis, kui avalik-õigusliku juriidilise isiku eriseaduse
rahastusregulatsioon ei ole piisav. Samuti saab KBFI rahastamiseks kasutada TAIKS § 23 alusel
sihttoetust, mille eraldamise täpsemad tingimused ja korra kehtestab minister määrusega. Vajaduse
korral saab sätestada KBFI püsiva tegevustoetuse täiendav alus kiireloomulise KBFI seaduse
muutmisega.

6. Kokkuvõte. KBFI rahastamisprobleem on kiireloomuline ja vajab kiiret sisulist ja õiguslikku
lahendust. Kui tööpoolest osutub, et TAIKS-i rakendamisel tekib riigieelarve seadusest tulenev õiguslik
takistus, siis tuleb see takistus lahendada, mitte jätta KBFI rahastamata. Palume kultuurikomisjonilt
HTM-i seisukohtadele analüüsi ja Riigikogu-poolset lahendust kiirele probleemile.

Lugupidamisega

Martti Raidal, KBFI direktor

/allkirjastatud digitaalselt/

Lisatud: HTM-ist 01.09.2026 saabunud e-kiri HTM-i seisukohtadega KBFI rahastamise küsimustes.